

körülményeket, vagy olyan területeket keressenek, amelyek jobb életfeltételeket kínálnak számukra. Néhány madárfaj rendkívül hosszú utat tesz meg vándorlása során. Honnan van annyi energiájuk, hogy ilyen messze repüljenek, különösen amikor tengereket vagy sivatagokat szelnek át, ahol a rendszeres táplálékfelvétel lehetetlen? De a vándorlás időzítése is bonyolult dolog... Ilyen érdekfeszítő kérdésekre felel könyvünk. Izgalmat, elragadtatást nyújt hivatásos biológusoknak és amatőr természetbúvároknak egyaránt.

Az állatok viselkedése. Helikon Kiadó, Budapest, 1992. Szerkesztette: Peter J. B. Slater

DOMONKOS JÁNOS

Belső világunk

Egy japán videosorozatról

Ha Böröndy Erzsébet szerkesztő nevét meglátjuk egy televízióban bemutatott film előtt vagy éppen valamelyik televideós kiadványban, akkor tudhatjuk, az feltétlenül érdekes, meg kell nézni, s érdemes rögzíteni, illetve megszerezni, mert kell hogy legyen benne legalább néhány részlet, amelyet tanítványainknak is muszály megmutatni. Böröndy Erzsébet az, aki csendes kitartással évről évre figyeli a világ természettudományi kisfilmjeit, legyenek azok bármilyen műfajúak, s előbb-utóbb megszerzi a vetítési és a forgalmazási jogot. A hazai ismeretterjesztésnek egyik legkiválóbb és legszorgalmasabb munkása. Így nem csoda, hogy a nemrég megjelent legújabb, két kazettányi, s hat részből álló videosorozatnak is ő a szerkesztője, s természetesen, ahogy kezembe került a műsor, azonnal megnéztem.

Tudjuk, Böröndy Erzsébetnek a filmválasztásban mindenekelőtt két tény köti meg a kezét. Az egyik az, hogy az elmúlt időben a világ nagy mozgóképi vállalatai éppen milyen témában látnak üzletet, s mire szánnak elég pénzt, hogy azt vizualizálják. A másik, hogy szüksége legyen rá a Magyar Televíziónak, hisz a tévé nagy műsorzabáló. S az bizony gyakran mellékes, hogy olyan film készült-e még máshol is (ezek összehasonlításában sokunknak pedig nagy az élvezete): esetünkben készült, nem is egy, láthatták a közelmúlt oktatófilmfesztiváljain a résztvevők. Biztos, hogy azok egytől egyig mind alkalmasabbak lettek volna iskolai oktatásra. De az is, hogy Böröndy válogatásakor ez nem lehet szempont: munkahelye igénye, fogadjuk ezt el, elsőbbséget élvez. És talán a jogdíjak mértéke is közrejátszik – sajnos – akkor, amikor dönt. Ilyen faramuci dolgok után persze hogy némileg szűrt anyag kerülhet tovább, hazai forgalmazásra. Ezért, hogy a recenzensnek kissé savanyú a kedve.

Lássuk, miért.

A Belső világunk hat része, vélem, nem alkalmazható a közoktatásban. Ez így elég sommás, hát a szomorú recenzens nekivág az indoklásnak. A filmek átlagosan ötven percesek. Szónyelvük rendkívül felemás, hol leíró, érzelemdús s néha kellemkedő (mint például a minden rész elejére rakott bevezető), hol egyszerűen pongyola és butyuta (a filmekben például minden gömbszerű térforma egyszerűen kerek), hol meg olyannyira keményen szakmai (légyen szó akár a spermioenezisről vagy a lymphocitózisról), hogy egyetemi végzettségű, friss diplomás tanárnak is feladat folyamatosan követni. A vetített filmpercek felében átlagosan nyolc-tíz új fogalmat említ, amely feldolgozására csupán az adott témában járatos specialista képes.

Vélhetőleg, a film készítői nem tudták eldönteni, hogy ismeretterjesztő, oktató vagy kutatófilmet készítsenek-e? Ennek híján létrejött egy olyan hibrid, amely – okosan kiszámított, s legalább hat napos szaktudósi felkészítés után – tanári (tovább) képzésre lehet alkalmas. De ennek meg az mond ellent, hogy kellemes esztrádzene festi alá a képsorokat, mintha azokat érzelmileg meg kellene erősíteni. Ismét előállt a helyzet, amikor kiderül, az, ami esetleg jó a televízió képernyőjén – mert nem kérjük rajta számon a szinten tartott szakmaiságot, az arányos részletezést és a szolgálatkész mértéket – az nem jó a közoktatásban. Mintha egyszerűen nem létezne a filmkészítőknél szakmódszertan, médiapedagógia és oktatástechnológia. Tudjuk, ez nem igaz. A japánok mindebben nagyon is elől járnak. És a filmet – valószínűsíthetjük – felnőttek távoktatására készíthették – amely tanulásmódszertan egyszerűen eddig még nincs bevezetve Magyarországon.

Mégis, akkor miért írunk a sorozatról az Iskolakultúrában? Ugyanabból az okból, ami szerint mégiscsak azt reméljük, hogy a film forgalmazása nem lesz bukás. A filmképek miatt. Amelyek zseniálisak. Legyen szó bármely részről – Az élet születéséről, A szív és keringésről, A táplálko-

zás rejtjelmeiről, Bonyolult vegyi üzemünk: a májról, A mozgás világa: csontok, izmok, idegekről vagy A szervezet határórsága: az immunrendszerrel –, nem találhatunk egyetlen olyan képsort sem, amely unalmas, ismert, érdektelen, rosszul megcsinált lenne. A naturképek váltakozása a trükkfelvételekkel, a makettekkel, a számítógépes rajzokkal, a változatos mikroszkópi képekkel olyan valóságot mutat, amelybe pillantva nincs ember (légyen bár ifjú és tanulónak mondott), aki ne szeretné megismerni a biológia tudományát s az emberi szervezetet. Így hát a recenzens azt javasolja, otthon, csendes hétvégén tanulja meg a tanár számos segédkönyv segítségével alaposan a filmet, majd ügyes oktatástechnikus kollégái segítségével állítson össze mozzanatfilmeket a sorozatból, amelyeket aztán némán vetítsen a tanóráin. A filmek másodszori vetítésekor már kommentálhat – meglátja, mikor harmadjára is vetíteni fog, már a gyerekek fogják a korosztályuknak megfelelő szakszöveget alámondani.

És mindezt addig csinálja, amíg egy leendő új Országos Oktatástechnikai Központ, vagy éppen a Televideo Kiadó fel nem ismeri, hogy az ilyen kazetták mellé feltétlenül kell egy módszertani füzet, amely mellékesen tartalmazza a forgatókönyvet is, természetesen a filmképek pontos szakmai leírásával és a filmszöveggel együtt.

És kérem Böröndy Erzsébetet, minél több ilyen kiváló képi anyaggal rendelkező filmet szerezzen meg, és addig lobbizzon, amíg nem adnak mellé néhány segédszerkesztőt, akiknek megmondhatja, milyen módszertani kiegészítések készítenők el a filmek forgalmazásához. Mert Böröndy Erzsébet ezt is tudja.

Belső világunk I-VI. (japán videofilmsorozat, színes), Televideo Kiadó. 1992.

GÉCZI JÁNOS

Tudományos? Fantasztikus!

A fenti című TELEVIDEO kazetta dobozán a következő írás áll: "Integrált természettudományos műsor 9-12 éveseknek".

Nos, a műsor ötnegyed órában öt témát tárgyal: A tükör; Az árnyék; Az egyensúly; A levegő és A körmozgás.

Az író: Pálmai János, a szerkesztő: Kopper Judit, a műsorvezető: Kistamás László, a rendező: Müller Péter István, készítette az MTV, 1982-ben.

Nézem a filmet, keresem az integrációt. Vagyis, hogy a fizika, kémia, biológia és földrajz egyként szerepel a bemutatott példákban. Keresem, de nem találok. Tükörírás, tükörkészítés, humorú tükör, domború tükör, hengertükör. Ezek valóban a tükörrel kapcsolatosak, de kissé eklektikus az összeállítás. Tartok tőle, az integrálás nem azt jelenti, hogy nincs valamiben rendszer!

Nem kisebb probléma a vetítési idő hossza. Van olyan (zágrábi) kétperces film, amely érthetően mutatja be az atommag hasadását. De ott nem telnek a percek sem (két balfeléből összerakott) férfi balett táncával, sem árnyjátékkal vagy porszívózó szobalányok burleszkjével. Lehet, hogy a célratorően rövid, tömör oktatófilmek készítőit más helyeken nem a vetített percek arányában fizetik?

Ha a tanításhoz akarjuk használni a filmet, videót, akkor fontos, hogy pontosan valamilyen tanítandó ismeretet magyarázzon, és ezt röviden és szépen tegye. Három dolgot állítunk: Pontosan, röviden, szépen. Nézzük ezeket rendre.

Pontosan. Az adott gyermeki életkor, a tanulók előismerete, a megcélzott iskolatípus: ezek jól meghatározzák, hogy az illető ismeretek a tudományos struktúra mely szeleteként dolgozhatók fel filmen. De e lehetőségekhez képest torzítatlanul adható az ismeretanyag úgy, hogy a későbbiekben ne módosítani, csak majd kiegészíteni kelljen.

Röviden. Bármely korú gyerekeknek készül is a film, nem helyettesíti, csak segíti a tanítást, így ez utóbbira is kell időt hagyni. A tanítási óra ezeregy feladata amúgy is feszít; általában néhány percet elég lenne a filmvetítésre szánni. Ha most az tekintjük, hogy a filmsorozat alkotói 9-12 éves korosztály számára készítették a műsort, akkor még inkább igaz, hogy a kisgyerek figyelmét kockázatos dolog negyedórára lekötni, egy nem is pontosan körülhatárolt témára.

Szépen. Nem hinnénk a nevelésben, a ránk bízott gyerekekben, ha azt gondolnánk: a virágní-lás, a cseppképződés, vagy a napfogyatkozás nem szép; csak a habostorta pofába vágása, a porszívótól fenékreeső szobalány az érdekes, csak a tárgytól függetlenül a filmhez biggyesztett